

ІСТОРІЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ

УДК 001-044.922(09)(477) “1965/1980”
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/1.41>

Коцур Р.В.

<https://orcid.org/0000-0002-9355-287X>

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ГЕНЕЗИС ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИХ НАУКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ (1965–1980): ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

У статті здійснено аналіз формування та проявів технологічної суб'єктності Української РСР у 1965–1980 рр. з акцентом на інституційні практики академічної науки. Методологічну основу дослідження становлять інституційний, мережевий та когнітивний підходи, які дозволяють переосмислити роль академічних структур УРСР у системі радянського та міжнародного наукового розвитку. У дослідженні обґрунтовується, що в умовах централізованої моделі управління наукою республіканські наукові інститути не зводилися до статусу регіональних виконавців союзних програм.

На основі аналізу діяльності провідних академічних центрів у галузях зварювальних технологій, кібернетики, матеріалознавства, фізики напівпровідників та авіакосмічного машинобудування виявлено механізми реалізації інституційної та когнітивної автономії. Показано, що міжнародні контакти, участь у професійних федераціях, патентування розробок, ліцензійна співпраця з іноземними компаніями, а також публікації в перекладних і англомовних виданнях формували стійкі канали транснаціональної циркуляції знання та сприяли легітимації українських наукових шкіл у глобальному академічному середовищі.

Доведено, що технологічна суб'єктність проявлялася у здатності наукових колективів продукувати оригінальні теоретичні моделі й прикладні рішення, інтегровані у світові виробничі та інтелектуальні мережі, незалежно від формального міжнародно-правового статусу республіки. Новизна дослідження вбачається у спробі концептуалізувати радянський період розвитку науки в Україні як етап інституційного визрівання та формування передумов сучасної наукової дипломатії. Отримані результати дозволяють розглядати досвід 1965–1980 рр. як важливий історичний ресурс для осмислення проблем технологічної автономії та інтелектуальної присутності України у світовому науковому просторі.

Ключові слова: технологічна суб'єктність, історія науки, Українська РСР, науково-технологічна політика, наукова дипломатія, інституційна автономія, радянська академічна система.

Постановка проблеми. У сучасних дискусіях щодо наукового суверенітету, технологічної автономії та ролі наукової дипломатії дедалі більшого значення набуває звернення до історичного досвіду формування інституційної суб'єктності України. Аналіз попередніх етапів розвитку академічної науки дозволяє не лише реконструювати траєкторії науково-технологічного зростання, а й виявити механізми, за допомогою яких наукові

спільноти діяли як автономні суб'єкти в умовах політично обмеженої державності.

Традиційно період 1960–1980-х років інтерпретувався в межах радянського історіографічного нарративу як складова «єдиного науково-технічного комплексу СРСР», у якому республіканські академії наук виконували функції елементів централізованої управлінської вертикалі. Подібний підхід, зосереджений переважно на адміністративних

механізмах прийняття рішень, недостатньо враховує внутрішню диференціацію наукового простору та здатність окремих інституцій формувати власні дослідницькі стратегії.

Актуальність проблеми посилюється необхідністю переосмислення радянської спадщини в контексті деколонізації історії науки та осмислення витоків сучасної технологічної суб'єктності України. У цьому зв'язку постає питання: якою мірою Українська РСР, не володіючи повноцінною зовнішньополітичною суб'єктністю, могла ініціювати автономні напрями науково-технологічного розвитку та інтегрувати результати досліджень у глобальний академічний і промисловий простір?

Відтак, проблема дослідження полягає у виявленні та концептуалізації тих форм інституційної, когнітивної та міжнародної автономії, які дозволяли українським науковим школам у 1965–1980 рр. діяти не лише в межах союзної наукової політики, а й як суб'єкти багаторівневих транснаціональних мереж знання. Запропонований підхід дозволяє розглядати розвиток української науки радянського періоду не лише як складову союзної системи, а як важливий елемент глобальної історії науки другої половини ХХ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку української академічної науки в радянський період традиційно розглядалася в межах загальносоюзної історії науки, де республіканські інституції інтерпретувалися переважно як складові централізованої системи управління. Узагальнюючий контекст функціонування науки в СРСР представлено у працях західних істориків, зокрема в дослідженні Л. Р. Грема [14], де радянська науково-технологічна модель аналізується як ієрархічна та інституційно централізована структура. Подібний ракурс дозволяє окреслити макрорівень організації науки, однак не в повній мірі враховує регіональні особливості функціонування республіканських академій.

В українській історіографії увага зосереджувалася насамперед на формуванні наукових шкіл та інституційних структур НАН України. Значний внесок у дослідження цього аспекту зробив Ю. Храмов [6], який проаналізував механізми становлення та відтворення наукових шкіл у межах академічної системи. Питання інтелектуальної автономії української еліти в умовах тоталітарної моделі влади порушено у працях В. Гриневича [8], що в свою чергу дозволяє концептуалізувати проблему збереження ідентичності та внутрішньої різноманітності наукового середовища.

Окремий напрям досліджень, присвячений міжнародним зв'язкам української науки у досліджуваній період, зосереджується на проблематиці зовнішньої наукової комунікації та участі у глобальному інформаційному просторі, що відображено у працях О. Онищенко та В. Горового [1], а також у дослідженнях бібліометричного характеру [11], де простежується поступова інтеграція українських публікацій у міжнародні наукометричні системи. Зазначені праці зосереджуються передусім на інформаційному та комунікаційному вимірі наукової присутності, тоді як суб'єктний аспект цієї інтеграції – тобто питання інституційної ініціативи, стратегій самопрезентації та механізмів автономного позиціонування – залишається недостатньо опрацьованим.

Розвиток окремих галузевих напрямів української науки другої половини ХХ ст. отримав відображення у низці спеціалізованих досліджень, які дозволяють детальніше реконструювати інтелектуальні траєкторії наукових шкіл та їхній внесок у загальносоюзний і міжнародний науковий простір. Зокрема, історія обчислювальної техніки та становлення київської кібернетичної школи ґрунтовно висвітлені у праці Б. Малиновського [3], де простежено еволюцію наукових ідей, інституційних рішень і технічних розробок, що сформували підвалини української комп'ютерної науки. Сучасне осмислення ролі кібернетики в структурі українського наукового простору представлено у статтях В. Вишинського [5], який акцентує увагу на її значенні не лише як технологічного напрямку, а й як інтелектуального феномену, що вплинув на формування нових управлінських і системних підходів.

Не менш вагомим є внесок досліджень, присвячених фізичним школам. Аналіз розвитку напівпровідникової електроніки та ролі київських учених у становленні цього напрямку подано у публікації М. Стріхи [9], де розкрито як науковий контекст відкриттів, так і їхній вплив на подальший розвиток світової електроніки. Матеріалознавчий сегмент української науки, зокрема дослідження у сфері надтвердих матеріалів і технологій синтетичних алмазів, представлений в англomовній монографії В. Бакуля [10]. Сам факт її публікації міжнародною мовою свідчить про включення українських розробок до глобального науково-промислового дискурсу та їхню рецепцію за межами радянського простору.

Питання науково-технологічної політики СРСР та механізмів її реалізації розглядаються у працях О. Поповича [13], які дозволяють окреслити

нормативно-інституційні рамки функціонування науки в умовах централізованої системи. Західні дослідження управлінських практик у СРСР, зокрема праця R. F. Vidmer [7], доповнюють цей аналіз, звертаючи увагу на регіональні відмінності у реалізації наукової політики.

Попри наявність значної кількості праць, комплексного дослідження, яке б поєднувало зазначені виміри, фактично не створено. Наявні праці або зосереджуються на окремих наукових школах, або аналізують загальносоюзні механізми управління, не приділяючи достатньої уваги республіканському рівню як потенційно автономному суб'єкту багаторівневої науково-технологічної системи. Саме ця аналітична лакуна зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати формування та механізми реалізації технологічної суб'єктності Української РСР у 1965–1980 рр. через інституційний, когнітивний та міжнародний виміри функціонування академічної науки, з'ясувати роль провідних наукових шкіл у транснаціональних мережах знання та визначити їх внесок у формування окремої інституційної видимості України у глобальному науково-технологічному просторі.

Завданнями дослідження є аналіз інституційної та когнітивної автономії академічних установ, що дозволяло їм функціонувати як самостійним центрам продукування знань і забезпечувати повні інноваційні цикли в умовах централізованого управління. Окрему увагу приділено виявленню каналів міжнародної комунікації, патентування та ліцензійної діяльності, які через транснаціональну циркуляцію результатів досліджень сприяли закріпленню окремої наукової ідентичності України у світовому інтелектуальному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Період середини 1960-х – кінця 1970-х років у дослідженнях історії науки нерідко характеризується як час інтенсивного розвитку української академічної науки, однак сама динаміка кількісного зростання інститутів, кадрів та фінансування не пояснює глибинних механізмів формування технологічної суб'єктності УРСР. Важливо наголосити, що йдеться не лише про кількісне зростання, а про зміну самої ролі українських наукових центрів. Такий підхід дозволяє інтерпретувати українські інститути не як периферійні елементи союзної адміністративної вертикалі, а як відносно автономні центри продукування знання, що зберігали власну інтелектуальну ідентичність у межах централізованої системи.

Звернення до концепції інституційних лакун (institutional lacunae) дозволяє по-іншому інтерпретувати позицію українських академічних центрів у межах радянської системи. Йдеться про структурні «прогалини» в централізованій моделі управління, які створювали обмежені, але реальні можливості для інституційного маневру. Саме через такі лакуни наукові установи УРСР могли встановлювати прямі контакти з міжнародними професійними структурами, частково зменшуючи залежність від союзних посередницьких механізмів. У результаті науковий авторитет і експертна репутація поступово перетворювалися на додатковий ресурс впливу всередині республіканського наукового поля.

У цьому контексті поняття «когнітивної суб'єктності» використовується для позначення здатності наукових шкіл формувати оригінальні теоретичні підходи та технологічні рішення, які отримують міжнародне визнання незалежно від формального політичного статусу держави. Міжнародна активність Академії наук УРСР у 1960–1970-х роках проявлялася у формуванні власних каналів наукової комунікації, через які українські інститути вибудовували взаємодію із зовнішнім академічним середовищем через участь у конгресах, укладання двосторонніх угод, діяльність у профільних міжнародних федераціях та публікації у перекладних наукових журналах [4]. Ці процеси відображені у матеріалах Президії АН УРСР (Архів НАН України, ф. 251), де фіксувалися питання міжнародних відряджень, участі в діяльності міжнародних наукових організацій та координації зовнішніх контактів академічних інститутів. Участь у конгресах, двосторонніх угодах, профільних федераціях, публікація матеріалів у перекладних виданнях, свідчить про формування власних каналів комунікації. Такі практики не лише компенсували обмеження централізованої науково-технологічної політики СРСР, а й створювали простір відносної інтелектуальної автономії [13].

Показовим прикладом інституційної реалізації технологічної суб'єктності стала діяльність Інституту електрозварювання ім. Б. Є. Патона. Борис Патон у своїх працях наголошував на інтеграції фундаментальних досліджень із прикладними технологіями [2]. У 1965–1980 рр. інститут розширив міжнародну присутність, а розробка електрошлакового переплаву отримала поширення за межами СРСР. Ліцензійні угоди із західними промисловими компаніями засвідчували затребуваність технологічних розробок українських академічних

центрів на міжнародному ринку. Валютні надходження від ліцензій та міжнародних контрактів трансформувалися у політичний ресурс, посилюючи переговорні позиції АН УРСР у внутрішньо-союзному розподілі фінансування, кадрових квот і пріоритетів наукових програм. Цей процес можна інтерпретувати як форму «дипломатії стандартів», коли впровадження власних технічних рішень у міжнародні виробничі цикли підвищувало статус інституту в глобальному науково-технологічному середовищі [1; 11].

Аналогічний процес відбувався також і в Інституті кібернетики АН УРСР. Історіографія розвитку обчислювальної техніки фіксує, що київська школа мала виразну концептуальну самостійність [3]. У працях Віктора Глушкова наголошувалося на необхідності створення оригінальних архітектур комп'ютерних систем, а не механічного копіювання західних моделей [12]. Сучасні дослідження українського цифрового суверенітету розглядають цю позицію як ранню форму боротьби за технологічну автономію. Міжнародний інтерес до обчислювальних розробок київської школи, зокрема до архітектур серії «МІР», засвідчував їхню конкурентоспроможність у ширшому технологічному контексті. Через членство у IFIP (International Federation for Information Processing) та участь у міжнародних конгресах київська школа Глушкова здійснювала своєрідну «кібернетичну дипломатію», виводячи українські розробки за межі союзного контексту та позиціонуючи Київ як автономний центр обчислювальної думки. Важливо підкреслити, що суб'єктність школи Глушкова мала також антропоцентричний вимір. Розробка концепції цифрового моделювання соціальних процесів та біосоціальних систем створила специфічний київський інтелектуальний контекст у межах радянської кібернетики. Візія безпаперового документообігу, електронних фінансових розрахунків та алгоритмічного моделювання управлінських процесів виходила за межі суто прикладних завдань [5, с. 5-6]. З аналітичної перспективи ці підходи можна розглядати як ранню спробу теоретичного осмислення інформаційного суспільства, що відрізнялася від домінуючих адміністративних моделей централізованого управління.

Матеріалознавчий напрям демонструє ресурсний вимір суб'єктності. Публікація Валентина Бакуля в *Synthetic Diamonds* [10] свідчить про інтеграцію українських технологій синтетичних алмазів у глобальний промисловий контекст. Масове виробництво штучних алмазів означало не лише

технологічний прорив, а й суттєве зменшення залежності інструментального виробництва від традиційних джерел природної сировини, що впливало на конфігурацію міжнародного ринку спеціалізованих матеріалів. Паралельно формувалася «експертна суб'єктність» в особі Інституту проблем міцності Г. Писаренка, фахівці якого брали участь у міжнародних обговореннях питань техногенної безпеки. Це сприяло підвищенню авторитету українських наукових колективів у сфері оцінювання інженерних ризиків, особливо у проєктах, пов'язаних з енергетичною інфраструктурою. Окремим аспектом стало розширення сфери впливу українських дослідницьких колективів у межах стратегічних програм СРСР: розробки київських матеріалознавців (зокрема, титанові сплави та гідроакустичні матеріали). Це фактично забезпечувало інтеграцію українських вчених у стратегічні науково-технологічні програми союзного та міжнародного масштабу, включно з проєктами, пов'язаними з космічними та океанічними дослідженнями. Паралельно з викладеним вище, інститут проблем матеріалознавства розширював інтелектуальну присутність через англійські видання та перекладні серії, що забезпечувало стабільну цитованість українських досліджень [1; 11]. Формування потужних наукових шкіл у цій сфері узгоджується із загальною характеристикою структури НАН України [6].

Фізична школа Вадима Лашкарьова, закладена ще в довоєнний період, отримала новий імпульс у 1965–1980 рр. Його фундаментальна праця щодо р-п переходу [9] стала основою світової напівпровідникової електроніки. Суб'єктність Лашкарьова виявлялася в "нарративній автономії": розвитку фотоелектроніки всупереч теоріям, що домінували в Москві. Важливим аспектом був також феномен "когнітивної дифузії": результати школи М. Боголюбова – Ю. Митропольського в галузі нелінійної механіки ставали базовими для західних розробок в аеродинаміці [6]. Це дає підстави розглядати київські дослідницькі колективи як учасників формування міжнародного теоретичного дискурсу, інтегруючи власні результати у міжнародний теоретичний канон без обов'язкового посередництва союзного центру. У досліджуваний період київські фізики розвивали напрямки оптоелектроніки та фотоелектроніки, інтегруючись у міжнародний академічний простір через участь у конференціях і публікаціях. Це сприяло закріпленню топоніма «Київ» у світовій науковій географії.

Окремим вектором системної суб'єктності став авіакосмічний кластер, зокрема КБ «Антонов».

Створення літаків-гігантів Ан-22 «Антей» та проектування Ан-124 «Руслан» продемонстрували здатність науково-конструкторських колективів УРСР забезпечувати повний цикл реалізації складних авіаційних програм. Така модель організації робіт передбачала інтеграцію фундаментальних досліджень, прикладної інженерії та виробничої кооперації в межах єдиного технологічного комплексу, що можна трактувати як форму інституційно забезпеченої технологічної автономії. Це посилювало позиції УРСР у структурі союзного авіапромислового комплексу та сприяло розширенню міжнародного визнання її технічної експертизи, зокрема в сегменті важкої транспортної авіації.

Окремим виміром суб'єктності став розвиток інтелектуальної інфраструктури – наукових містечок (зокрема, київського Академістечка), які функціонували як автономні соціальні екосистеми. У цих просторах формувалася специфічний «науковий етос», де горизонтальні зв'язки та професійна солідарність важили більше за ідеологічну лояльність. У цих просторах формувалася професійна спільнота з виразною корпоративною ідентичністю, що поступово набувала рис автономної інтелектуальної еліти, здатної мислити поза межами вузько ідеологічних рамок [8].

Західні аналітики вже у 1970-х роках відзначали особливості управління науково-технологічним комплексом у різних регіонах СРСР, звертаючи увагу на ефективність і результаторієнтованість окремих українських інститутів [7; 14]. Ця ефективність ґрунтувалася на моделі просторової концентрації науково-дослідної та виробничої інфраструктури, де в межах Києва було сконцентровано повний цикл – від фундаментальної ідеї до дослідного виробництва. Така автономія циклу дозволяла українським вченим демонструвати швидкість впровадження інновацій, що відповідала темпам західних корпорацій. Візуальним відображенням міжнародної рецепції радянських науково-технологічних досягнень стала виставка «Осака-70», у межах якої демонструвалися розробки наукових колективів різних союзних республік, зокрема й України. Участь у виставці «Осака-70» та активізація прямих контактів із японськими, німецькими й американськими компаніями посилити роль Президії АН УРСР як координатора міжнародних науково-технічних зв'язків, що функціонально наближалося до моделі паралельної наукової дипломатії. Питання міжнародної науково-технічної співпраці та ліцензійної діяльності відображені у матеріалах

Ради Міністрів УРСР (ЦДАВО України, ф. 2), що засвідчує інституційно оформлений характер зовнішньої наукової політики республіки.

Інструменталізація інтелектуального доробку здійснювалася через систему фахових журналів і перекладних серій (Allerton Press, Plenum Publishing), що забезпечували глобальну циркуляцію українського знання [11, с. 9-10]. Редакційна політика київських академічних видань свідомо орієнтувалася на західні стандарти рецензування, що робило їх сумісними з глобальним науковим дискурсом. Це була стратегія поступового розширення міжнародної наукової присутності через публікації в журналах, які повністю перекладалися англійською, українські школи формували світовий порядок денний у матеріалознавстві, кібернетиці та зварюванні. У бібліографічних описах дедалі частіше зазначалося «Kyiv, Ukraine», що мало символічне значення для формування окремої наукової ідентичності.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що у 1965–1980 роках Українська РСР сформувала відносно цілісну модель технологічної суб'єктності в межах радянської системи, яка не зводилася до ролі периферійного виконавця союзних програм. Йдеться про поєднання інституційних, когнітивних та міжнародних механізмів, що забезпечували українським академічним центрам здатність не лише адаптувати загальносоюзні науково-технологічні пріоритети, а й формувати власні напрями розвитку.

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що інституційна автономія АН УРСР проявлялася у здатності концентрувати ресурси навколо стратегічних напрямів і підтримувати повний інноваційний цикл – від фундаментальних досліджень до дослідного виробництва та міжнародної комерціалізації. Розроблення електрошлакового переплаву, архітектур ЕОМ серії «МІР», синтетичних надтвердих матеріалів і спеціалізованих матеріалів для авіакосмічної галузі свідчить про функціонування інтегрованої інноваційної екосистеми, здатної генерувати технології високого рівня складності та включати їх у транснаціональні виробничі й наукові ланцюги.

Когнітивна суб'єктність українських наукових шкіл проявлялася у збереженні парадигмальної автономії та розвитку власних теоретичних підходів. Школи Є. Патона, В. Глушкова, І. Францевича, В. Бакуля, М. Боголюбова та Ю. Митропольського формували оригінальні дослідницькі програми, що не зводилися до репродукування домінуючих союзних або західних моделей. Інтеграція

українських досліджень у міжнародний науковий дискурс здійснювалася через перекладні видання, участь у діяльності IFIP та IUPAP, а також через зростання присутності у західних фахових журналах, що сприяло закріпленню київських наукових центрів у глобальній науковій географії.

Таким чином, технологічна суб'єктність УРСР у 1965–1980 роках проявлялася у конкретних інституційних практиках і включала кілька взаємопов'язаних рівнів автономії: інституційний (у межах централізованої системи управління), виробничий (формування повних інноваційних

циклів), когнітивний (самостійність у розвитку наукових парадигм) та епістемологічний (інтеграція у міжнародний науковий дискурс).

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленням аналізу патентної активності українських академічних інститутів, реконструкцією транснаціональних наукових зв'язків на основі архівних матеріалів ЦДАВО України та Архіву НАН України, а також із застосуванням бібліометричних і соціометричних методів для вивчення динаміки міжнародних наукових взаємодій відповідного періоду.

Список літератури:

1. Онищенко О. С., Горовий В. М. Наука України у світовому інформаційному просторі. ред. Я. С. Яцків, О. М. Гузь, О. С. Онищенко, А. І. Радченко. Київ : Академперіодика, 2017. 134 с
2. Патон Б. Є. Біобібліографія Президента НАН України академіка Б. Є. Патона. Київ : Наукова думка, 2008. 624 с.
3. Малиновський Б. Н. Історія обчислювальної техніки в особах. Київ : Фірма «КІТ», ПТОО «А. С. К.», 1995. 384 с.
4. Дещинський Л. Є., Панюк А. В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність : у 2 ч. Ч. 1 : навч. посіб. Львів : Бескид Біт, 2002. 215 с.
5. Вишинський В. А. Закон природи, з якого випливає необхідність розвитку фундаментальної науки кібернетики. Кібернетика та комп'ютерні технології. 2023. № 2. С. 5–10.
6. Храмов Ю. О. Наукові школи в НАН України. Ю.О. Наука та наукознавство. 2008. № 4. С. 122–133.
7. Vidmer, R. F. Management Science in the USSR: The Role of “Americanizers.” *International Studies Quarterly*, 1980. Vol. 24, No. 3. P. 392–414. DOI: <https://doi.org/10.2307/2600253>
8. Гриневич В. А. Політика пам'яті Другої світової війни в Україні: у пошуках ідентичності та консолідації. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2011. Вип. 4 (54). С. 132–146.
9. Стріха М. В. Науковий внесок Вадима Євгеновича Лашкар'єва у розвиток фізики і техніки напівпровідників (до 120-річчя від дня народження). *Український фізичний журнал*. 2023. Т. 68, № 10. С. 705–715.
10. Vakul V. N. *Synthetic Diamonds*. New York: Springer, 1978. 186 p.
11. Костенко Л., Жабін О. та ін. Бібліометрика української науки: інформаційно-аналітична система. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 8–12.
12. Glushkov V. M. *Cybernetics, Computers and Automation*. *International Journal of Computer Mathematics*. 1970. Vol. 2. P. 123–140.
13. Попович О. С. Науково-технологічна та інноваційна політика: основні механізми формування та реалізації / за ред. Б. А. Маліцького. Київ : Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, 2019. 342 с.
14. Graham L. R. *Science in Russia and the Soviet Union: A Short History*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. 321 p.
15. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф. 2. Рада Міністрів УРСР.
16. Архів Національної академії наук України (м. Київ). Ф. 251. Президія Академії наук УРСР.

Kotsur R.V. THE GENESIS OF UKRAINE'S TECHNOLOGICAL SUBJECTIVITY IN GLOBAL SCIENTIFIC TRANSFORMATIONS (1965–1980): THE EXPERIENCE OF INSTITUTIONAL SELF-REPRESENTATION

The article analyzes the formation and manifestations of the technological subjectivity of the Ukrainian SSR in 1965–1980 with a focus on the institutional practices of academic science. The methodological framework of the study is based on institutional, network, and cognitive approaches, which make it possible to reconsider the role of the academic structures of the Ukrainian SSR within the system of Soviet and international scientific development. The study argues that within the centralized model of science governance, republican research institutions were not limited to the status of regional executors of Union-wide programs.

Based on an analysis of the activities of leading academic centers in the fields of welding technologies, cybernetics, materials science, semiconductor physics, and aerospace engineering, the mechanisms of institutional and cognitive autonomy are identified. It is demonstrated that international contacts, participation in professional federations, patenting of technological developments, licensing cooperation with foreign companies, as well as publications in translated and English-language editions created stable channels for the transnational circulation of knowledge and contributed to the legitimation of Ukrainian scientific schools within the global academic environment.

It is proven that technological subjectivity manifested itself in the ability of scientific communities to produce original theoretical models and applied solutions integrated into global industrial and intellectual networks, regardless of the formal international legal status of the republic. The novelty of the research lies in the attempt to conceptualize the Soviet period of scientific development in Ukraine as a stage of institutional maturation and the formation of the preconditions for contemporary scientific diplomacy. The obtained results make it possible to consider the experience of 1965–1980 as an important historical resource for understanding the problems of technological autonomy and the intellectual presence of Ukraine in the global scientific space.

Keywords: *technological subjectivity; history of science; Ukrainian SSR; science and technology policy; scientific diplomacy; institutional autonomy; Soviet academic system.*

Дата першого надходження статті до видання: 13.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026